Vsebina

4 *"Vse države imajo organizirane službe za poklicno orientacijo, katerih naloga je pomagati mladim na poti uspešnosti, t.j. pri prehodu na višjo stopnjo izobraževanja, pri izbiri poklicne poti in vstopu na trg dela. Pri nas je to ena od nalog šole, šolskih svetovalnih služb, delno tudi Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, delodajalcev itn. Poudariti je treba, da je poklicna orientacija skupno ime za različne aktivnosti, kot so poklicno informiranje, poklicno svetovanje, poklicna vzgoja, spremljanje in druge."*

22 *"Naloga šole je v prvi vrsti vzgojiti učence v globalne državljane, ki bodo znali in želeli delovati v skladu s smernicami trajnostnega razvoja. To bo šola najlažje storila z vzorčnimi trajnostnimi dejavnostmi in promocijo le-teh. O tem, kaj se s takšnimi vzorčnimi dejavnostmi konkretno želi doseči, se je treba uskladiti in dogovoriti na lokalni ravni."*

30 *"Že na začetku šolskega leta, na prvem roditeljskem sestanku, sem staršem razložila, kaj pričakujem od njih: poleg ustaljenih dolžnosti, kot so opravičevanje dijakov ob odsotnosti od pouka in udeležba na rednih govorilnih urah, še pogostejšo komunikacijo (osebno, preko telefona ali e-pošte) z mano kot razredničarko. Sprva lahko rečem, da je komunikacija temeljila le na ravni opravičil, ki pa so jih nekateri starši pričeli pošiljati tudi preko e-pošte."*

35 *"Lahko preživimo zares sanjske počitnice kjer koli, če se le vračamo srečni, spočiti; vezi v družini, ki so se zaradi našega prenatrpanega urnika v vsakdanjih dneh razrahljale, pa so spet trdne, ker smo se veliko pogovarjali in smo skupaj preživeli zares prijetne dni. Predvsem pa je pomembno, da si ponovno zaupamo in se tega veselimo."*

42 *"Igre omogočajo vsakemu posamezniku, da se predstavi in izrazi v novi socialni skupini, obenem pa spoznava svoje sošolce. Tako se začnejo na voden, sproščen in prijateljski način prepletati socialni odnosi, pravila obnašanja, dela in ustvarjanja v razredni skupnosti. Začetni vzorci skupinske dinamike predstavljajo osnovo, na kateri bodo vsa štiri leta gimnazijskega šolanja nadgrajevali in poglabljali medosebne odnose."*

Uvodnik
1 Silvo Šinkovec: **Vsiljivost in nemoč**

V žarišču: Poklicno svetovanje
3 Karmen Pečarič Podobnik: **Kdo naj postanem**
4 Saša Niklanović: **Poklicna orientacija danes**
8 Katarina Černe: **Veličastne sanje sanjaj**
9 Nataša Konečnik Vidmar: **Pomoč otrokom in mladostnikom pri izbiri poklica**
11 Barbara Božič: **Pomen želje pri poklicnem odločanju**
12 Magda Marciuš: **Priprave na izbiro študija**
14 Zlata Šlibar: **Predstavitev mreže CIPS-ov**
16 Vojka Žerovnik: **Predstavitev dejavnosti poklicne orientacije otrok in mladine na zavodu IZIDA**
18 Nataša Konečnik Vidmar: **Brez ustrezno izobraženih kadrov ne bo razvoja**
20 Matevž Grenko: **Poklicno šolstvo med krizo in uspehom**

Naš pogovor
22 Silvo Šinkovec: **Tony Shallcross: Razumevanje, sodelovanje, pravičnost**

Biti vzgojitelj
25 Karmen Bizjak Merzel, Katarina Geržina: **Učiteljski poklic je lep le, če je namenjen človeku in ne papirju**

Biblična stran
26 Viljem Lovše: **Samohvala, cena mala**

Razredništvo
27 Magda Marciuš: **Učiti se učiti, II. del**
30 Petra Starbek: **Učitelji in starši ali učitelji s starši?**
32 Sonja Pucer, Matej Pavlič: **Drugačna razredna ura**

Starši
33 Bernarda Oberstar: **Prva šola za starše**
35 Vladimira Rejc: **Kako najbolje preživeti počitnice**
36 PN: **Počitniška sprostitev**

Vzgojna področja
38 Milček Komelj: **Vsestranska predanost poklicu**
40 Valentin Peternel: **Mladinsko raziskovalno delo**

Izkušnje
42 Polona Cesar: **Spoznavni dan malo drugače**
44 Zvonka Krištof, Milena Valenčič Zuljan: **Partnerstvo fakultet in šol**
46 Jovita Pogorevc: **Letovanje otrok v Fiesi pri Piranu**

48 **Prebrali smo**

49 **Iz življenja DKPS**

51 **Napovedni koledar**

52 **Summary**

52 **Avtorji**

Kdo naj postanem

Karmen Pečarič Podobnik

Življenjske izbire danes, v času neomejenih možnosti, niso preproste. Za dobro izbiro moramo iskati informacije, razmišljati, primerjati in se odločati. Zbiranje informacij o študiju in poklicu postaja vse bolj široko, zahtevno in kompleksno. Čeprav to področje podpirajo mnoge ustanove, organizacije in posamezniki (Zavod za zaposlovanje, CIPS-i, IZIDA, šolska svetovalna služba idr.), ostaja problem v človeku, ki mora pri iskanju svojega poklicnega poslanstva pokazati samostojnost in aktivnost.

"Saj ne morem izbrati tistega, kar bi rad," stokajo osnovnošolci pred vstopom v srednjo šolo in srednješolci pred izbiro študija. "Samo točke štejejo, selekcija je kruta, šole so težke, dobre službe so redke, lahko si zadovoljen, če jo sploh imaš ..."

Če pogledamo življenje prednikov približno pred sto leti, vidimo, kako malo možnosti so imeli oni pri izbiri poklica in dela. Razlike z današnjimi možnostmi so neprimerljive. O tem govori primer iz zbirke poslovnih šal. Sindikalni zaupnik nagovori uslužbence: "Poslušajte me zdaj vsi! Po dolgih in mučnih pogajanjih se nam je posrečilo skleniti odlično kolektivno pogodbo. Zvečanje plač za 50%, dva meseca plačanega dopusta, francoski kuhar v menzi – delali pa boste samo še en dan v tednu!" Iz ozadja se zasliši ogorčen glas: "Pa menda ja ne ravno v petek?"

Kako žalostno je slišati: "Ne vem, kaj hočem. Saj bi poskusil, pa je brez smisla. Tako ali tako ne morem nič doseči. Povejte vi, kaj naj izberem." Mnogi, ki sami izbirajo, se znajdejo pred hudo preizkušnjo: slediti svojim sanjam, zmožnostim in osebnostnim nagnjenjem ali upoštevati najbolj gotove, varne in dobro plačane možnosti. Zanimivo, kako hitro je človek pripravljen zamenjati svojo svobodo za nekaj polnih loncev mesa in opravljati delo brez zadovoljstva, le za zaslužek. Čeprav realnost terja, da damo tudi njej svoje mesto in smisel v življenju.

Mladost pa ostaja mladost. Želi poseči po sanjah, želi najti svoj prostor, želi osvojiti svet in kljub nesrečnim izkušnjam poskuša iti naprej. V sodobnem svetu, polnem pasti in nevarnosti, se mladi kar nekako znajdejo; saj je to njihov svet, tisti, v katerem odraščajo; edini, ki ga poznajo. Večje ovire pri izbiranju in odločanju za študij in poklic se pojavijo drugje: pri ljudeh, ki bi mladim morali dajati največjo oporo in spodbudo – starših. Antony De Mello v Minuti nesmisla pripoveduje naslednje. Učitelj je v veleblagovnici srečal žensko z dvema fantičema v vozičku. "Kako srčkana otroka imate," je rekel učitelj. "Koliko pa sta stara?" "Zdravnik," je rekla gospa, "je star tri leta in odvetnik dve."

Poleg tega starši v negotovosti sedanjega življenja verjamejo v izobrazbo kot vsemogočno rešiteljico vseh osebnih in medosebnih življenjskih vprašanj. Res je nevednost lahko večkrat razlog za napačno razmišljanje, odločitve in ravnanja, a vednost po drugi strani ne zagotavlja vse pravilnosti. Šolanje in izobrazba ne moreta človeku vcepiti dobrih načel, srčne kulture, poštenosti. Tudi človek brez vseh šol lahko pozna modrost in dobroto. Pa zato šola ni nekaj slabega, le vseh pričakovanj ne more izpolniti. Človek je več kot vrsta in stopnja njegove izobrazbe in pričakovanja staršev, da bodo s končano šolo rešena vsa druga življenjska vprašanja, so iluzija. Prostor za razvoj čustvene, socialne in moralne zrelosti je družina. Šola je le prostor preizkušanja teh veščin. Zakaj enako bistri otroci zelo različno izdelujejo šolo? Zakaj se nekateri mladi, ki so z odliko končali šolanje, v poklicnem delu slabše znajdejo kot njihovi komaj zadostni sošolci? Delovne navade, vztrajnost, poštenost, čustveno uravnovešenost, prijaznost, komunikativnost itd. otrok prinese v šolo že s seboj in jih v njej le dograjuje. Antony De Mello omenja še drug zgled o raziskovalcu, ki so ga ujeli ljudožerci. Preden so ga začeli peči, so ga pripeljali pred poglavarja. Ves osupel je raziskovalec zaslišal odlično harvardsko angleščino. "Ali vas leta na Harwardu niso prav nič spremenila?" je vprašal poglavarja. "Seveda, civilizirala so me. Ko boste pečeni, se bom primerno oblekel za večerjo in vas jedel z nožem in vilicami."

Vseh zamisli o poklicu ni mogoče uresničiti. A skrčiti človekovo delo le na boj za preživetje je omejevanje človekovih pravic in oviranje bogastva njegovih ustvarjalnih zmožnosti. Dati vrednost vsakemu delu in vsakemu človeku, ki opravlja kakršno koli

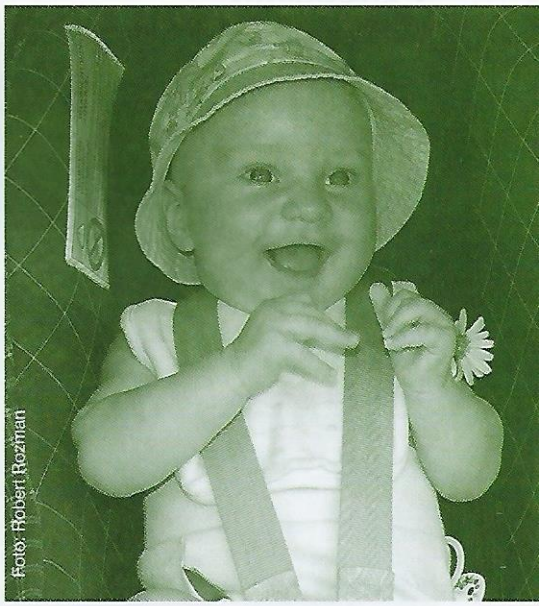
Foto: Robert Rozman

delo, je naloga odraslih, ki danes predstavljamo mladim žalostno sliko poklicnega dela. Mladi nas gledajo obremenjene, sitne, živčne, zaskrbljene. Odzivajo se na to, kar vidijo in spoznavajo preko nas. Mladi ne morejo uresničiti naših neuresničenih pričakovanj. Smo pa odrasli toliko bolj odgovorni do dediščine vrednot dela in poklica, ki jim jo zapuščamo. Poleg številnih informacij in služb, ki se ukvarjajo s poklicno orientacijo, je vsak od nas v vlogi staršev ali učitelja zmožen in dolžan posredovati mlajšim prave vrednote in veselje do dela, ustvarjalnosti in do opravljanja poklica.

Poklicna orientacija danes

Saša Niklanović

Kurikularna prenova slovenskega šolstva, ki se je končala pred kakšnimi osmimi leti, je na področju poklicne orientacije prinesla napredek. Pripravljene in sprejete so bile smernice za delo šolskih svetovalnih služb na osnovnih in srednjih šolah. V obeh dokumentih so opredeljeni minimalni standardi na področju poklicne orientacije, kar je vsekakor znaten korak naprej.

Šolska mladina na prehodu iz izobraževanja v zaposlitev

Prehod iz šole v svet dela za mlade ni bil nikdar lahek, a nedvomno je danes ta prehod povezan s še večjim številom 'neznank' kot v preteklosti. Svetovalci, ki se ukvarjajo z mladimi na prehodu v zaposlitev, ugotavljajo, da so mladi slabo pripravljeni na to, kar jih čaka v novi realnosti. Pri mnogih mladih obstaja veliko nasprotje med visoko ravnijo njihovega teoretičnega znanja in poznavanjem razmer, ki vladajo na trgu dela. Predstave o poklicih, zaposlitvi, karieri, ki so jih dobili doma ali v šoli, so pogosto pomanjkljive ali pa zaradi hitrih sprememb na trgu dela niso več aktualne. Ni presenetljivo, da mladi mnogokrat niso opremljeni s strategijami in veščinami, ki so potrebne, da bi se uspešno soočili s temi spremembami. Ravno tako ni presenetljivo, da se v razmišljanju osmošolcev (oz. devetošolcev) vprašanje o njihovi nadaljnji karieri pogosto omeji predvsem na vprašanje "Na katero gimnazijo bom sprejet?", v razmišljanju dijakov štiriletnih srednjih šol pa "Na katero fakulteto ali visoko šolo bom sprejet?". Vsi drugi pomembni dejavniki (lastni interesi, vrednote, sposobnosti in druge osebnostne lastnosti, potrebe na trgu dela itn.) so neredko potisnjeni v ozadje. Z vidika učencev in dijakov je takšen pristop racionalen in razumljiv, a stroka opozarja, da je preveč enostranski, da gre v takih primerih bolj za izobraževalno svetovanje in manj za poklicno oziroma karierno svetovanje. Takšen pristop vsebuje veliko tveganja, saj posameznika lahko pripelje na področje, za katerega nima interesa, talentov in kjer so možnosti za zaposlitev zelo majhne. Posledica je nemotiviranost, slaba učinkovitost in s tem nizka stopnja zaposljivosti.

Omenili smo 'neznanke', povezane z načrtovanjem izobraževanja in poklicne poti. Teh je več (novi poklici, novi tipi zaposlitev in uspešnosti v njih itn.), največja pa je verjetno velika stopnja negotovosti, ki vlada na trgu dela, in prav nič ni videti, da bi se v prihodnje kaj zmanjšala. Nasprotno, večja spremenljivost trga dela, o kateri se danes v gospodarstvu in politiki veliko govori, pomeni tudi pogostejše menjavanje zaposlitev. Mladi, ki vstopajo na trg dela, torej lahko računajo, da bodo morali velikokrat zamenjati zaposlitev. Poudariti je treba, da o spremembi kariere ne govorimo le takrat, ko posameznik zamenja delodajalca. Pogoste reorganizacije in prestrukturiranja postavljajo pred zaposlene v delovni organizaciji nove zahteve in izzive (na primer možnost napredovanja) in od njih zahtevajo včasih manjše, včasih pa drastične spremembe glede njihove kariere. Posameznik se o svoji karieri ne odloča le enkrat ali dvakrat v življenju, ampak v povprečju precej pogosto. Poklicno odločanje bo, za marsikoga pa je že, vseživljenjski proces.

> *Na področju poklicne orientacije je v zadnjih treh letih v Evropski uniji prišlo do velikih sprememb. Poklicna orientacija je dobila zelo pomembno mesto v dokumentih evropske politike, pomembnejše kot kadar koli prej v njeni zgodovini.*

Kdo pomaga mladim pri vodenju kariere?

Vse države imajo organizirane službe za poklicno orientacijo, katerih naloga je pomagati mladim na poti uspešnosti, t.j. pri prehodu na višjo stopnjo izobraževanja, pri izbiri poklicne poti in vstopu na trg dela. Pri nas je to ena od nalog šole, šolskih svetovalnih služb, delno tudi Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, delodajalcev itn. Poudariti je treba, da je poklicna orientacija skupno ime za različne aktivnosti, kot so poklicno informiranje, poklicno svetovanje, poklicna vzgoja, spremljanje in druge. Službe za poklicno orientacijo so tesno vpete v okvire ekonomskih, socialnih, političnih in tehnoloških sprememb. Z drugimi besedami, te službe se morajo nenehno prilagajati razmeram in iskati pristop in metode, ki bodo pomagale mladim in odraslim uspešno krmariti svojo kariero v novih razmerah. Če se poklicna orientacija tem spremembam ne prilagaja, v kratkem času ni več sposobna posameznikom ponuditi pomoči, kakršno potrebujejo. To je ena od temeljnih ugotovitev Evropske komisije, ki se je v zadnjih letih pričela močno zanimati za poklicno orientacijo.

Pomen poklicne orientacije v politiki Evropske unije

Na področju poklicne orientacije je v zadnjih treh letih v Evropski uniji prišlo do velikih sprememb. Poklicna orientacija je

dobila zelo pomembno mesto v dokumentih evropske politike, pomembnejše kot kadar koli prej v njeni zgodovini. Razlaga je preprosta. Najbolj konkurenčnega gospodarstva, ki temelji na znanju, si namreč v praksi ni mogoče predstavljati, če večina državljanov ne bo dosegla čim višje ravni izobrazbe in v kar največji meri izkoristila svojih zmožnosti. Ni dovolj ponuditi mladim možnosti za izobraževanje, potrebno je tudi doseči, da bodo našli tisto področje izobraževanja in dela, na katerem bodo najbolj uspešni. Evropska politika vidi v poklicni orientaciji pomemben mehanizem za razvoj človeških virov, zato ji je pred štirimi leti začela namenjati bistveno več pozornosti. Najprej (2002-2003) so bile izvedene mednarodne študije, ki so dale zanimive rezultate. Poglavitne ugotovitve, ki jih je Evropska komisija oblikovala na osnovi teh študij, so: velika razdrobljenost služb za poklicno orientacijo, neenotna terminologija, počasen strokovni razvoj (predvsem v manjših državah članicah, ki si dragega razvoja ne morejo privoščiti), premajhna skrb za kakovost storitev in dejstvo, da ima le malo držav oziroma vlad jasno politiko na tem področju. Komisija je ocenila, da takšne službe za poklicno orientacijo v prihodnje ne bodo mogle ustrezno odgovoriti na spremenjene potrebe državljanov, zato je predlagala vrsto ukrepov za izboljšanje stanja in nekateri so se že začeli izvajati.

Vse države imajo organizirane službe za poklicno orientacijo, katerih naloga je pomagati mladim pri vodenju kariere, t.j. pri prehodu na višje stopnje izobraževanja, pri izbiri poklicne poti in vstopu na trg dela. Pri nas je to ena od nalog šole, šolskih svetovalnih služb, delno tudi Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, delodajalcev itn.

Pomemben korak je Resolucija o krepitvi sistemov in praks na področju karierne orientacije, ki so jo maja 2004 sprejeli evropski izobraževalni ministri v Dublinu. Resolucija je države članice (na mehek način) zavezala, da sprejmejo ukrepe za izboljšanje dostopnosti, kakovosti, strokovnosti in učinkovitosti ustreznih služb. Izredno pomembno je tudi, da je resolucija uvedla nekaj enotnosti na področju terminologije. Najprej gre za sam izraz karierna orientacija (career guidance), ki je skupni izraz za poklicno, izobraževalno in zaposlitveno orientacijo. Drugi pomemben izraz je vodenje kariere (career management) kot nadomestilo izraza načrtovanje kariere (career planning). Pomemben je zato, ker je s tem politika sprejela sodobno pojmovanje vloge poklicne orientacije, ki ni le v tem, da posamezniku svetuje za pravilno odločitev, ampak da ga usposobi za čim boljše samostojno vodenje svoje kariere, saj bo to moral početi ves čas svojega izobraževanja in dela. To pojmovanje je verjetno edina prava paradigmatska sprememba v tej dejavnosti v zadnjih petnajstih letih, čeprav različni avtorji navajajo več takšnih sprememb. Ko govorimo o učinkih poklicne orientacije, torej ne govorimo le o ustreznih ali neustrez-

Foto: Alenka Veber